

Nr 38.

Ankom till riksdagens kansli den 7 maj 1923 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner rörande anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk.

(1:a avd.)

Utskottet har i ett sammanhang till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner nämligen: nr 14 i första kammaren av herr *Svensson, Isak*, vari hemställs, att riksdagen må till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk för jordbrukets behov för budgetåret 1923—24 anvisa ett förslagsanslag av 900,000 kronor,

nr 116 i första kammaren av herr *Johansson, Johan, m. fl.* likalydande med nr 156 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov för budgetåret 1923—1924 bevilja ett förslagsanslag av 900,000 kronor,

nr 149 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra förslagsanslag av 900,000 kronor samt

nr 157 i andra kammaren av herr *Petersson* i Broaryd *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i villkoren för statsbidrags utbetalande till lindring av frakt å järnväg för kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov, att den s. k. minimiavgiften i möjligaste mån hålles i samma procentuella förhållande till 1914 års minimiavgift som grundtaxan inklusive det fasta fraktillägget jämte provisoriska taxetillägget för tariffen U vid samma tid procentuellt står i till vad som 1914 gällde för denna tariff.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för dessa framställningar, hänvisas till motionerna.

För vart och ett av åren 1908—1922 ävensom för tiden den 1 januari—30 juni 1923 har riksdagen anvisat anslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov. Ett vart av åren 1921 och 1922 har anslaget, som har karaktär av förslagsanslag, uppförts med 1,800,000 kronor och för första halvåret 1923 med 600,000 kronor. Anslagen hava av riksdagen beviljats efter framställning av Kungl. Maj:t utom vad angår anslaget för första halvåret 1923, vilket beviljades i anledning av inom riksdagen väckta motioner. På under punkten 93 i nionde huvudtiteln till 1922 års riksdag anförda skäl fann nämligen Kungl. Maj:t, att anslag för ändamålet icke längre behövde anvisas. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet i ämnet anförde departementschefen efter att hava redogjort för åtskilliga å olika tider verkställda utredningar av förevarande fråga följande:

»Den lämnade redogörelsen torde ådagalägga, att oaktat åtskilliga å olika tider verkställda utredningar det icke hittills lyckats att för restitution av kalkfrakter få till stånd ett effektivt system, som lämnar säkerhet för, att bidraget helt kommer jordbrukaren till godo på samma gång det ej inleder till användande av dyrare befraktningssätt än som är nödigt.

Redan vid anslagets första anvisande, uttalade — — — statsutskottet betänkligheter mot att staten trädde emellan för beredande åt viss näring av nedsättning i transportkostnaden för en för näringen behöfelig vara. Senare har — — — 1911 års riksdag med anledning av stegringen av utgifterna från anslaget framhållit, att genom anslaget insikten om kalkens fördelar, redan vunnit sådan spridning bland lantmännen, att skärpning av villkoren för erhållande av statsbidrag borde vidtagas.

Den alltjämt ökade användningen av anslaget synes mig giva vid handen, att denna insikt numera vunnit så allmänt insteg hos lantmännen, att man, på sätt kommerskollegium och lantbruksstyrelsen också ifrågasatt, bör taga i övervägande, om ej tiden är inne för att nu upphöra med fraktlindringen.

Innan kalkens goda egenskaper blivit allmänt kända, var det förvisso berättigat att med anlitande av statsmedel underlätta dess anskaffande. Däremot kan det icke vara riktigt att för all framtid fortsätta med fraktlindring, då en riktig användning av kalk därförutan bör löna sig.

Visserligen kan det invändas, att för fraktlindringens borttagande den nuvarande tidpunkten, då lantbruket befinner sig i ett depressionsläge, är illa vald. Däremot vill jag dock framhålla, att med den sänkning av frakterna, som är att förvänta, kommer ett borttagande av fraktlindringen att kännas mindre svårt.

Då härtill framför allt kommer, att det statsfinansiella läget med nödvändighet tvingar till inskränkning av statsutgifterna, finner jag mig icke kunna tillstyrka, att för 1923 anvisas anslag för fraktlindring av jordbrukskalk — — —.

I ovanberörda vid 1922 års riksdag väckta motioner uttalade motionärerna såsom sin uppfattning att en indragning av statsbidraget till fraktlindring icke kunde ske utan att ofördelaktigt inverka på landets särskilt Norrlands jordbruk, icke minst i betraktande av det depressionsläge, vari jordbruket befunne sig.

Motionerna, som remitterades till jordbruksutskottet, avstyrktes av utskottet i utlåtande nr 9 A, punkt 94. Utskottet anförde däri följande:

»Utskottet håller före, att statens understödjande verksamhet på förevarande område varit till stor nytta för landets jordbruk därigenom, att insikten om kalkens fördelar vunnit en betydande spridning ävensom genom att kalk kommit till större användning än som eljest varit möjlig. Å andra sidan synas av riksdagen vid skilda tillfällen gjorda uttalanden icke giva stöd för den uppfattningen, att denna verksamhet avsetts att böra bli av permanent natur. Utskottet anser det därför kunna ifrågasättas, om icke statsbidragets utgående bör vara beroende av huruvida syftet med detsamma kan anses hava uppnåtts eller icke. I sistnämnda avseende göra sig nu olika meningar gällande. Departementschefen anser, på sätt redan här ovan nämnts, tidpunkten nu vara inne för upphörande av ifrågavarande understödjande verksamhet och anför som skäl härför, att den alltjämt ökade användningen av anslaget i fråga synes giva vid handen, att insikten om kalkens fördelar numera vunnit allmänt insteg hos lantmännen. Till stöd för sin uppfattning åberopar departementschefen jämväl ett av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i ärendet gjort uttalande att den frågan borde tagas i övervägande, huruvida över huvud taget sådana förhållanden numera föreläge, att fraktunderstöd fortfarande borde utgå. Motionärerna åter hålla före, att en indragning nu av ifrågavarande statsbidrag icke torde kunna ske utan att ofördelaktigt inverka på landets jordbruk, icke minst i betraktande av det depressionsläge, vari jordbruket för närvarande befinner sig. Vissa omständigheter kunna enligt utskottets förmenande åberopas såväl för den ena som den andra meningen. För egen del anser utskottet det svåra statsfinansiella läget innebära fullgiltigt skäl för att för närvarande indraga ifrågavarande anslag. Med avseende å de i motionerna uttalade farhågorna vill utskottet därtill erinra om den fråga och med den 1 augusti 1921 vidtagna sänkningen av fraktsatserna å kalk, vartill kommer den av departementschefen i statsrådsprotokollet bebadade ytterligare fraktnedsättningen. Utskottet anser sig sålunda icke kunna biträda de i motionerna framställda förslagen.»

Vid gemensam votering blev emellertid riksdagens beslut, att ett anslag å 600,000 kronor beviljades.

Under punkt 99 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har chefen för jordbruksdepartementet av enahanda skäl som förledet år förklarat sig hålla före, att anslag till fraktlindring för jordbrukskalk icke vidare bör anvisas.

Utskottet.

I de nu förevarande fyra förstnämnda motionerna yrkas uppförande jämväl för budgetåret 1923—1924 av anslag för ifrågaarande ändamål, vilket i samtliga dessa motioner föreslagits till 900,000 kronor.

För egen del anser sig utskottet hava så mycket mindre skäl frångå den av jordbruksutskottet förlidet år intagna ståndpunkten, som det ytterligare försämrade statsfinansiella läget med nödvändighet tvingar till varje möjlig besparing. Utskottet vill därjämte i detta sammanhang erinra, att innevarande riksdag, under framhållande att genom ett utnyttjande av särskilt i de norra mera avlägset belägna delarna av Norrland befintliga kalkstensfyndigheter avsevärda fördelar skulle kunna vinnas för närliggande traktens jordbruk, för beredande av låneunderstöd åt företag för framställning av jordbrukskalk anvisat ett anslag av 50,000 kronor.

Beträffande den av herr Petersson i Broaryd väckta motionen, vilken avser viss ändring av nu gällande villkor för ifrågavarande statsbidrags utgående, saknar utskottet med hänsyn till sin ovan intagna ställning till anslagsfrågan anledning att närmare ingå härpå.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

- 1) att motionerna I: 14 och 116 samt II: 156 och 149 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda,
- 2) att motionen II: 157 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 maj 1923.

På jordbruksutskottets vägnar:

O. NILSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hellström, P., Persson, Nils, Elisson, Dalberg, Eriksson* i Ljusdal, greve *Wachtmeister, Lundell* och *Andersson, E. B.* samt
från andra kammaren: herrar *Nilsson* i Tånga, *Olsson* i Broberg, *Hedlund* i Östersund, frih. *Hermelin, Andersson* i Grimbo, *Aarnseth, Björk* och *Igel*.

Reservation

av herrar friherre *Hermelin*, *Olsson* i Broberg, *Elisson*, *Andersson* i Grimbo, *Lundell* och *Andersson*, *E. B.*, som ansett, att utskottet bort — under godkännande av den i motionen II: 149 med tillämpning av i huvudsak nu gällande grunder för statsbidrags utgående gjorda anslagsberäkningen dock under framhållande att därvid besparingar å anslaget i fråga syntes kunna åstadkommas genom inskränkning i möjligaste mån av den under senare år medgivna rätten att i samtrafik få tillgodoföra tilläggsavgifter, särskilt s. k. extra banavgifter, för sändningar av jordbrukskalk — hemställa,

1) att riksdagen måtte i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 14 och 116 samt II: 156 och 149 till lindring av fraktkostnader vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mangel för jordbrukets behov anvisa för budgetåret 1923—1924 ett extra förslagsanslag av 800,000 kronor.

2) att motionen II: 157 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.